

УДК 271 (477.87)

СЕВАСТЯН (СТЕПАН) ВОЙТОВИЧ – МОНАХ І ВИКЛАДАЧ УЖДУ: СПРОБА МІКРОІСТОРИЧНОГО АНАЛІЗУ

Кічера В. В. (Ужгород)

У статті йдеться про неординарну постать монаха-василіанина родом із Тернопільщини, доля якого пов'язана з Ужгородським державним університетом (УжДУ). Насамперед о. Севастьян (в миру Степан) Войтович відомий як перфектний знавець кількох мов та педагог. Нарис стосується дослідження уже відомих подій, але із залученням архівних матеріалів та спробою вивчити його індивідуальний світогляд через світосприйняття, вибір та вчинки.

Ключові слова: мікроісторія, біографія, монах, священик, єпископ, новіціат, ЧСВВ.

Юрій Шаповал, посилаючись на літературознавця Юрія Луцького, цитує останнього: «Підхід до біографій може бути різний, але увага мусить бути звернена на складну й багатогранну людську індивідуальність... Коли нам тепер заявляють, що історію не можна знати, тільки відтворювати, то відтворюймо її через життєписи, для яких маємо документальні дані...» [21, с. 118]. За збігом обставин, використовуємо розвідку Юрія Шаповала про Володимира Щербицького, на початок діяльності якого припадає «нова хвиля» чисток в духовно-культурній сфері УРСР, жертвою якої, цілком можливо, став герой представленого скромного аналізу.

З важливістю історичної біографістики безпосередньо пов'язане висловлювання Марка Блока: «За зримими очертаннями пейзажа, орудий или

машин, за самими, казалось бы, сухими документами и институтами, совершенно отчужденными от тех, кто их учредил, история хочет увидеть людей. Кто этого не усвоил, тот, самое большее, может стать чернонарабочим зрудиици. Настоящий же историк похож на сказочного людоеда. Где пахнет человечинной, там, он знает, его ждет добыча» [5, с. 18]. І справді, вивчення постатей перетворює історію на одухотворений наратив, натомість сухих і непривабливих фактів. Але тут варто уточнити – у розумінні Марка Блока необхідно вивчати людину не як одиницю, а вивчати суспільство в цілому. Саме тому у нашому випадку об'єктом вивчення є постать монаха у радянському суспільстві, з усіма суперечностями церковнодержавного протистояння.

Вступ

Вказувати на абсолютну невивченість даної проблеми – означало б говорити відверту неправду. Та все-таки всебічного мікроісторичного аналізу постаті о. Севастьяна не зроблено. А тому, перш ніж зупинитися на розгляді джерел та літератури з даної проблеми, варто зацентрувати увагу на основах представленого мікроісторичного дослідження. Ярослава Веременич цілком слушно наголошує на необхідності помірного заглиблення в мікроісторичному дослідженні, без надмірних деталізацій: «Незалежно від того, чи вважає він (дослідник. – В. К.) себе локалістом, біографом, або історичним соціологом, історик має дбати насамперед про те, щоб його пошуки подробиць і деталей органічно вписувалися у надособистісний і надлокальний контексти. Інакше мікропідходи здатні повернути дослідника у вузький світ антикваріату й позірною «ерудитства», проти чого застерігав ще французький енциклопедист XVIII ст. Жан Лерон Д'Аламбер» [10, с. 168]. Погляди Жана Лерона Д'Аламбера співзвучні з думкою Марка Блока. Саме тому постать Севастьяна Войтовича не можемо розглядати без «історичного фону» тогочасного радянського суспільства.

Термін «мікроісторія» ще в 60-х рр. запровадив Фернан Бродель [10, с. 18]. Але, на думку Ярослава Веременич, розуміння терміну та наукового підходу з часом змінюється. Не треба сприймати мікроісторію як «специфічний інтерес до малозначущих деталей і постатей», а як всебічне вивчення об'єкта «за допомогою мікроскопа» [10, с. 158]. Саме тому макроісторичні підходи часто відходять на другий план і відбувається «переорієнтація істориків від дослідження «суспільства», «нації», «колективної самосвідомості» на аналіз досвіду самоідентифікації окремої людини, що відчуває себе членом певної спільноти і живе за її законами (або всупереч їм)...» [10, с. 157].

Необхідно також відрізнити історичне краєзнавство (незважаючи на його важливу популяризаторську роль та виховання молодого покоління) від мікроісторичних підходів даного дослідження. Адже краєзнавство належить до прикладних наук, а мікроісторія – до фундаментальних [10, с. 165]. Остання не замикається на локальних фрагментах, а намагається співставляти мікросвіт окремої людини із суспільством в цілому, що вимагає зовсім інших підходів у вивченні об'єкту. Безумовно, біографія Степана

Войтовича – унікальна, проте, зважаючи на специфіку радянської влади та її ставленні до духовності, схожість багатьох біографій священників і монахів важко не помітити.

Серед джерел варто згадати «Особову справу» С.Войтовича, що зберігається у відділі кадрів Ужгородського державного університету, де міститься цінна інформація про його перебування на різних посадах в УжДУ [20, с. 1-35]. Іншими видом джерел є мемуарна література – спогади, більшість котрих містяться у невеликому збірнику конференції від 3 грудня 1999 р., присвяченої постаті священника і педагога. Незважаючи на те, що збірник розділений на доповіді та спогади про о. Севастьяна, все-таки більшість доповідачів особисто знали Степана Войтовича й за змістом радше нагадують спогади, мемуари. Зокрема, це стосується нарисів єпископів Івана Маргітича та Іринія Білика, педагога Марія Сабов-Штилиху, доцента університету Богдана Бендзара та головного бібліографа Наукової бібліотеки УжНУ Оксани Лютої. Але, заради справедливості, треба відзначити спроби

проаналізувати життєвий шлях та науково-педагогічну діяльність Степана Войтовича – відповідно Богданом Бендзаром та Оксаною Лютою. Іншу частину збірника становлять спомини колег, друзів та учнів досліджуваної постаті – доцента Йосипа Баглая, професора Івана Мешка, доцента Євгена Сірого, інженера Володимира Матейка, педагога Омеляна Головацького та ін. [4, с. 1-40]. Незважаючи на максимальну дослідницьку критичність щодо мемуарів, достовірність спогадів підтверджується іншими джерелами, а тому варто вказати на високу достовірність згадуваних джерел. Найбільш детально вивчив постать уже згадуваний колега і товариш Севастьяна Войтовича Богдан Бендзар [2, с. 1-4; 3; с. 221-224]. А тому необхідно дослідити розвиток внутрішнього світу Севастьяна Войтовича, котрий формувався в рідній Галичині, серед братів-василіан та, власне, початок його праці як педагога, науковця, нелегального священника і дисидента на Закарпатті, що становили принципово різні етапи біографії.

Формування мікросвіту

Севастьян (Степан) Войтович¹ народився 4 грудня 1919 р. в с. Могильниця Терехівського повіту, що на Тернопільщині, у сім'ї селян. Загальну освіту здобув у рідній сільській школі. Отримавши середню освіту, протягом 1930-34 рр. навчався в Буцацькому місіїному інституті отців василіан, де успішно завершив чотири гімназійні класи. 3

цього часу переходить на новіціат (монашу школу) отців василіан у Крехові (1934 р.). Під час постригу отримує ім'я Севастьян. Схоластичні студії продовжує в Добромилі (1936-39 рр.), філософію вивчає – у Кристиніполі (1939-41 рр.), теологію – в Жовкві (1941-42 рр.) та Кристиніполі (1942-44 рр.). 27 грудня 1942 р. тайну священства отримав з рук перемиського єпископа Григорія Лакоти. Влітку 1944 р. повертається до Добромильського монастиря, де пробує до його ліквідації радянською владою. У 1946 р. вступає до Львівського університету імені Івана Франка на спеціальність «класична філологія». 1951 р. з відзнакою закінчує навчання в університеті й направляється на роботу вчителем англійської та німецької мов у загальноосвітню школу №2 м. Королево (Закарпатська обл.) [4, с.11-13]. Із 1951 р. доля монаха і священника нерозривно пов'язана із Закарпаттям (виняток становить одnorічне учителювання на Волині). Після повернення працює в освітніх закладах м. Хуст – лісотехнічному технікумі, середній школі № 2. У 1963 р. обіймає посаду лаборанта, а пізніше – викладача УжДУ. За час роботи в університеті йому належать дві наукові статті та переклад [6, с. 26-29; 7, с. 198-203; 8, с. 729; 9, с. 388-389]. У липні 1973 р. звільнений з роботи в УжДУ. 15 квітня 1975 р., після нескладного операційного втручання в Ужгороді, помирає. Похований в рідному селі Могильниця [4, с. 13-16].

Становлення та умови формування молодого людини досить часто визначають подальшу долю особистості. Не винятком є і Степан Войтович, про ранні роки життя якого відомо мало. Зі спогадів, цілком очевидно – майбутній монах і педагог народився в побожній родині селян. Але уже від наро-

¹ Тут (і далі) найперше вказуємо чернече ймення Севастьян, бо після прийняття чернечих обітів монахи поривають зі світським життям, в тому числі з власним іменем (у даному випадку Степан). Перебуваючи на державній роботі внутрішній світ монаха і священника однозначно домінував, а відтак він себе ідентифікував саме ченцем, а не викладачем Степаном Войтовичем, що спробуємо довести нижче. З іншого боку, в офіційних архівних документах вживається, зрозуміло, ім'я Степан Войтович. А тому треба вживати подвійне ім'я віддаючи перевагу внутрішній духовній ідентичності.

дження він успадкував від батьків «християнські чесноти, високу мораль і працездатність, а природа обдарувала його музичним слухом і гарним голосом» [18, с. 9]. Із п'яти років навчається у школі рідного села. Вчиться спочатку в Бучацькому монастирі Чину святого Василя Великого (ЧСВВ), а новіціат відбуває у Крехові, після закінчення якого вступає до Чину отримавши ймення Севастьян (1934). Тайну священства отримує від єпископа Перемишльської єпархії Григорія Лакоти (1942). 1944 р. повертається до Добромильського монастиря [4, с. 12]. Саме цей період став визначальним для становлення внутрішнього світу та духовних переконань досліджуваної особистості.

Продовження «формування» світогляду молодого монаха відбувалося в умовах радянської системи. У 1946 р. монах і священник вступає до Львівського університету, де навчання супроводжувалося бесідами з органами безпеки, з приводу власного минулого та родичів котрі, емігрували на Захід, що було малоприємним [4, с. 13]. Причини вступу до вузу можна висловити словами єпископа Івана Маргітича: «...він усвідомлював собі, що повністю віддатись тайному священнослужінню не буде можливо й паралельно необхідно влаштуватись на явну працю, бо інакше більшовики будуть придиратись, що людина ніде не працює й займається підозрілою роботою» [13, с. 4]. Про навчання у Львівському університеті відомо небагато, якщо не сказати майже нічого. Єдиним незаперечний факт – завершення навчання з відмінним дипломом, на що вказує копія документу, завірена нотаріусом, котра знаходиться в згаданій особовій справі [20, с. 5].

Щодо освіти, то очевидно навчання при закладах василіан протягом 1930-44 рр. стало визначальним не лише для формування світогляду, але й інтелектуального та педагогічного становлення. Не секрет, що студії ченців ЧСВВ, окрім основних дисциплін, включали поглиблене вивчення мов – як класичних, так і сучасних. Підтвердженням цьому є знання котрі проявляв о. Войтович навчаючись вже в університеті. Однокурсник Іван Козовик згадує: «Серед відмінних знавців греки і латини виділявся 28-30-річний, гарної будови, високочолій

студент: він цитував напам'ять латинських і грецьких авторів та й виявив добрі знання з античної історії, признався, що є священником ЧСВВ...» [4, с.13]. Не варто применшувати рівень викладання мов у Львівському університеті того часу, однак відмінний диплом радше був наслідком чотирнадцятирічного (!) навчання в системі освіти ЧСВВ. Вже переходячи на роботу в УжДУ (1963 р.) в особистому листку з обліку кадрів Севастьян Войтович вказує на знання восьми (!) мов – української, російської, польської, грецької, французької, латинської, англійської й німецької. Швидше за все не варто акцентувати увагу на відсутності «монашої скромності», бо, судячи з різних спогадів, о. Севастьян Войтович справді володів усіма мовами на професійному рівні. Відомо, що на одній із конференцій таємний монах о. Войтович здійснював «синхронний переклад з польської і на польську мови...» [4, с. 14]. Тут, безумовно, першочерговими є природній хист до вивчення мов, працьовитість та роки становлення як ченця і священника.

Збільшення педагогічного досвіду пов'язане з роботою на різних учительських посадах. Протягом 1951-1959 рр. – учитель англійської та німецької мов у середній школі № 21 смт. Королево Виноградівського району. За цей період він продовжував залишатися вірним власній Церкві задовольняючи власні, давно утверджені, релігійні потреби. Зі спогадів інженера Володимира Матеяка відомо, що о. Войтович «приходив на Службу Божу, яку батько відправляв таємно удома..., сповідався, причащався, приносив святити Паску...» [14, с.34]. Короткий період (1959-60 рр. навчальний рік) навчає іноземних мов учнів в середній школі № 37 смт. Ківерці Волинської області. Згодом повертається на Закарпаття. Викладає англійську та німецьку мови студентам лісотехнічного технікуму в м. Хуст (1960-61 рр.), паралельно учителюючи в середній школі №2. Із 1961 р., аж до переходу на роботу до УжДУ, працює учителем англійської та німецької мов у СШ №2 м. Хуст [20, с. 2]. Але заради справедливості треба наголосити –реалізувати свій потенціал на рівні середньої школи було малоперспективним для такого інтелектуала.

Педагог, науковець, дисидент

Зовсім інший етап біографії священника й ієромонаха пов'язаний із Ужгородським державним університетом. Роки роботи у вузі, з одного боку, дозволили реалізувати інтелектуальний та педагогічний потенціал. З іншого боку, увага до людини з такою «духовною» біографією в роки «радянського матеріалізму» не могла минути без ускладнень.

У червні 1963 р. Севастьян (Степан) Войтович подав заяву на ім'я ректора з проханням прийняти його на посаду лаборанта кафедри класичної філології і на півставки викладача латинської мови [20, с. 1]. На початку власної автобіографії від 11

червня 1963 р. довідуємося про брата, котрий загинув обороняючи Волгоград (Сталінград). Такий факт родинних зв'язків мав би сприяти позитивному рішенню по заяві. Безперечно, тут він уникає відомостей про брата Володимира, воїна дивізії «Галичина», котрий емігрував на Захід [4, с. 13]. Цікаво, що в автобіографії він вказує на власне навчання в семінарії, не приховуючи реальний стан справ [20, с. 4]. Але власні факти чернецтва та священства в автобіографії не згадує.

Чи не основну роль у працевлаштуванні о. Севастьяна на роботу в УжДУ відіграли Йосип

Баглай та Андрій Ігнат, котрі на той час були відповідно викладачем та завідувачем кафедри класичних мов. Саме Йосип Баглай порекомендував Андрію Ігнату прийняти о. Севастьяна на роботу до вузу, хоча перший і знав про його минуле [20, с. 25-26]. Характеристика на Степана Войтовича від 18 червня 1963 р., надана з останнього місця роботи (середня школа № 2 м. Хуст.) виключно позитивна. Тут вказано, що Степан Войтович проявив себе не лише хорошим педагогом, але й класним керівником (регулярно зустрічається з батьками учнів), громадським діячем (учасник учительського хору Хустського району), *«методикою преподавания владеет в совершенстве», «среди учителей и учащихся пользуется авторитетом»* [20; с. 6]. Безумовно, подібного роду документи до певної міри формальні, проте не варто відкидати «епоху тотального контролю», в якій ці документи створювалися, а тому дані характеристики не далекі від істини.

17 вересня 1963 р. з'явився наказ № 1501 про призначення Степана Войтовича лаборантом кафедри класичних мов з окладом 83 крб. на місяць [20, с. 7]. Невдовзі Войтович призначений викладачем латинської мови вищезгаданої кафедри з погодинною оплатою в 400 год. [20, с. 9]. Наказом №251 від 8 лютого 1965 р. його переведено на посаду лаборанта кафедри англійської мови та літератури з посадовим окладом 83 крб. на місяць. Фактично посада та оклад зберігалися, але змінювалася кафедра. У цьому ж році Степан Йосипович подав заяву на посаду викладача кафедри німецької філології і на конкурсній основі успішно обраний, на що вказує витяг із протоколу Вченої ради філологічного факультету №15 від 27 травня 1965 р. Уже 1 червня 1965 р. з'явився наказ № 1057 про зарахування на посаду викладача кафедри німецької філології Войтовича Степана Йосиповича, которого обрали за конкурсом з окладом 105 крб. на місяць одночасно звільнивши його з посади лаборанта [20, с. 11-13]. Тобто, за неповні два роки відбулася якісна зміна трьох кафедр на факультеті, позаяк спостерігався ріст кар'єри – з лаборанта, згодом викладача-погодинника таємний монах обраний на посаду викладача за конкурсом.

17 червня 1965 р. в особовій справі зустрічається друга характеристика на Севастьяна Войтовича, для роботи за кордоном. Крім виключно позитивних оцінок, зустрічаються незначні деталі приватного характеру: *«холост, в быту скромн, морально устойчив, среди товарищей по работе пользуется авторитетом, исполнительн и дисциплинирован»* [20, с. 14]. Чим не характеристика добротного монаха, за правилами котрих імперативами є бідність, чистота (духовна) та послух? [17, с.57-72; 16, с. 289]. Із рапорту за 26 серпня 1967 р. відомо, що Степан Войтович перенавантажений викладанням латинської мови, а тому переведений наказом №1588 від 29 серпня 1967 р. на кафедру французької філології [20, с. 15-16]. Цінне тут те,

що основним викладанням латинської мови в університеті займався не доцент чи професор вишу, а звичайний викладач без наукового ступеню.

Уже в 1969 р. Степан Войтович подає заяву на участь в конкурсі на старшого викладача кафедри французької філології та класичних мов. До участі в конкурсі додана характеристика, де, крім загальних даних та безпартійність, вказується на викладання латинської мови на трьох факультетах (медичному, біологічному та історичному), а на українському відділенні філологічного факультету – грецької. Знову ж таки це був викладач без ступеню. Тут таки вказується наукова робота – успішне складення кандидатських іспитів та праця над темою кандидатської роботи *«Риторика Феофана Прокоповича»*. До речі, за рекомендацією Інституту філософії АН України приймав участь (й успішно завершив 81 стор., станом на 1968 р.) дешифрування з латинської мови вищезгаданої риторики. Безумовно, така людина заслуговувала на науковий ступінь. Із конкурсної характеристики очевидна активна громадська робота – обіймав посаду секретаря факультетського товариства «Знання», із 1966 р. брав участь в університетському хорі викладачів [19, с. 20-23]. Про університетський хор «Боян» та чудовий голос о. Севастьяна згадує професор Іван Мешко [15, с. 29].

Один з його учнів, студент фізичного факультету УжДУ, пізніше єпископ Іриней Білик згадує про педагогічний хист о. Севастьяна наступним чином: *«...були надзвичайно цікаві лекції, які з великою майстерністю і вмінням проводив о. Войтович. Завжди усміхнений, в постійному русі по аудиторії, у веселому настрої, з гарною жестикуляцією. Тому лекції проходили дуже швидко, і його лекції любили студенти»* [12, с. 7]. За наказом №1351 від 21 червня 1969 з Степана Войтовича переведено з посади викладача на посаду старшого викладача з окладом у 150 крб. на місяць [20, с. 26]. Все свідчить на користь стабільної висхідної поступовості в кар'єрі монаха і викладача УжДУ – постійні підвищення на конкурсній основі, позитивні характеристики, зростання посадового окладу. Наказом № 945 від 1 квітня 1971 р. за активну громадську роботу і, зокрема, концертну діяльність, Степану Войтовичу висловлено подяку ректора. Незважаючи, що мав родичів у США (1969 р. зустрічався з рідною сестрою в межах УРСР [2, с. 3]) у 1972 р. навіть виїздить з концертом викладачів хору до Чехословаччини [20, с. 3].

Але ситуація з висхідним розвитком кар'єри монаха і священика в УжДУ переривається у 1972 році. Це пов'язано в першу чергу із новими перевітками в духовно-культурній сфері політичними та силовими органами УРСР. 10 січня 1972 р. Степан Войтович змушений написати *Пояснення до автобіографії*, що, ймовірно, було «унікальним винаходом» у діловодстві тогочасних спецслужб чи політичних органів при вузах. *Пояснення* від 1972 р. не суттєво відрізняється від автобіографії 1963 р., зок-

рема в частині про його діяльність у часи війни. У 1963 р. претендент на роботу в УжДУ писав: «З 1940 р. по 1943 навчався у семінарії в Кристинополі, Львівської області. З 1943 по 1945 з причин хвороби жив з батьками у рідному селі і займався землеробством» [20, с. 4]. У 1972 р. Степан Войтович радше пояснював власне минуле, ніж писав автобіографію: «З 1940 по 1944 рр. я навчався в Духовній семінарії в Кристинополі Львівської області. Після визволення західних областей України приблизно з місяця лютого по жовтень місяць працював священиком у місті Хирові Львівської обл... При вступі у Львівський держ. університет я написав усе, а саме, що навчався в Духовній семінарії, і працював священиком у місті Хирові...» [20, с. 28]. Із документів зрозуміло, що Степан Войтович замовчував власний монаший і священницький стан, що було зрозумілим за умов вступу на державну роботу. Але, з іншого боку, компетентні органи володіли потрібною інформацією його біографії, що помітно з наведених документів. Підозри відповідних органів викликала радше конспірація монаха, ніж його якась «антирадянська діяльність».

Уже через кілька місяців посаду старшого викладача Степана Войтовича скоротили, бо у власній заяві від 15 травня 1972 р. він просить прийняти його до конкурсу на посаду викладача кафедри французької мови та класичних мов. Характеристика від 2 червня 1972 р. подана на конкурс не відзначається позитивними епітетами як попередні, а написана у «сухій» діловій формі, причому не згадується навіть подяка ректора від 1 квітня 1971 р. Та все-таки, Вчена рада від 29 червня 1972 р. одногласно обирає Степана Войтовича на посаду викладача кафедри французької мови та класичних мов, що й підтверджено наказом від 1 липня 1972 р. [20, с. 29-33]. Фактично вперше за роки роботи в університеті людину понижено з посади старшого викладача до викладача кафедри. Це був перший крок, а, можливо, і шантаж, перед остаточною розправою над монахом, священиком, викладачем і науковцем. Ніде не зафіксовано жодного публічно-

го виступу проти радянської держави, посадовців чи системи в цілому, а втім він страждав через власні безцінні переконання, котрі отримав ще до приходу радянської влади на Західну Україну.

У наказі №1419 від 21 червня 1973 р. вказано: «Звільнити з роботи в університеті з 2 липня 1973 р. за скороченням штатів: Викладача каф. французької філології Войтовича Степана Йосиповича» [20, с. 35]. Після цього починаються «денні й нічні опитування», що мали зламати волю «неугодного дисидента». Протягом двох років відбувалися постійні переслідування колишнього викладача та монаха і, врешті, після нескладної операції він помирає. За даними єпископа Івана Маргітча, Севастяна Войтовича вбито шляхом введення ін'єкції, внаслідок якої «через 2 години він помер» [13, с. 6]. Підтвердити чи спростувати даний факт наразі неможливо, через відсутність доступу до подібної інформації. Більш очевидним фактом є принаймні один епізод підпільної діяльності о. Севастяна. Після отримання від родичів з Америки автомобіля, як пригадує Омелян Головацький, «кілька разів бувало, що ми возили удвох підпільно в Мукачеві, серед ночі, до єпископа священиків на висвячування» [11, с. 36]. Хоч відомості і плутані (очевидно випускників-теологів, а не священиків відвозили до єпископа на свячення), але такі дані можуть сприйматися як відносно достовірні.

Як глибоко віруючий християнин він не тримав зла на людей, котрі його звільнили з роботи. Недарма доцент Євген Сірий, захоплюючись силою духу скромного монаха, вказує на о. Севастяна як справжню людину пишучи: «Ессе Ното» [19, с. 33]. Не можна оминати хобі Севастяна Войтовича, котре символізує його християнську і глибоко духовну сутність. За спогадами Омеляна Головацького, товариша по хобі, «...о. Степан був фанатичний голубівник» [11, с. 35]. Подібна «фанатичність» мала, цілком можливо, духовну складову, адже в релігійній символістиці голуб тотожний Святому Духові.

Висновки

За час перебування Севастяна (Степана) Войтовича на Закарпатті, а особливо на посадах УжДУ відбувався постійний внутрішній спротив існуючій атеїстичній системі та радянським чиновникам, котрі намагалися використати його священство у нищенні духовності. Для о. Войтовича це означало відректися від найціннішого – власної Церкви та Христа. Саме тому о. Войтович є релігійним дисидентом совісті. Можна констатувати – протягом роботи в УжДУ християнський світогляд, власні духовні переконання та вибір були не на користь «радянського матеріалізму», він так і залишився монахом ЧСВВ, а вже потім викладачем вузу. Радянському режимові не був потрібний геніальний поліглот, педагог, науковець та співак з

природними дарами, котрі, втім, не можна здобути без важкої праці. Принциповим для режиму залишалося «визнання попередніх помилок», котрі насправді такими не були. Музу Клію обманути важко – Радянський Союз розпався, а ставлення до нього контрверсійно-негативне. Представлений мікроісторичний аналіз робить радянську систему влади УРСР ще менш привабливою. Саме тому, в першу чергу, необхідно цінувати людину за її хист, працьовитість, чесність, глибоку переконаність, правильний вибір, а відтак, в умовах радянського суспільства злочин було зроблено, не так проти монаха ЧСВВ і викладача УжДУ Севастяна (Степана) Войтовича, як по відношенню вищеперерахованих чеснот. Виникає питання, а «судді» хто?

1. Баглай Й. У нашій сім'ї Степан Войтович був своїм... / Й. Баглай // Севастіян-Степан Войтович – священник і патріот України, педагог і перекладач: Матеріали наукової конференції. Ужгород, 3 грудня 1999 р. – Ужгород: Гражда, 2000. – С. 25-26.
2. Бендзар Б. Степан Войтович / Б. Бендзар // Ужгородський університет. – 1998. – 6 березня. – № 1-2 (1548-1549). – С. 1-4.
3. Бендзар Б. Степан Йосипович Войтович: 90-річчя від дня народження науковця-поліглота, перекладача (1919-1975) / Б. Бендзар // Календар краєзнавчих пам'ятних дат на 2009 рік: рекомендаційний бібліографічний покажчик / Укладачі: М. І. Івашко, Г. В. Бобонич, за участі І. М. Горват. – Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2008. – С. 221-224.
4. Бендзар Б. Проблема вибору і доля Степана Войтовича / Б. Бендзар // Севастіян-Степан Войтович – священник і патріот України, педагог і перекладач: Матеріали наукової конференції. Ужгород, 3 грудня 1999 р. – Ужгород: Гражда, 2000. – С. 11-17.
5. Блок М. Апология истории или ремесло историка / Перевод Е. М. Лисенко, примечания А. Я. Гуревича / М. Блок. – М.: Наука, 1973. – 232 с.
6. Войтович С. Латинські запозичення в німецькій мові в галузі сільськогосподарської лексики (рільництво, виноградарство) / С. Войтович // Тези доповідей до XX наукової конференції: Питання романо-германської та угорської філології. – Ужгород, 1966. – С. 26-29.
7. Войтович С. Латинські запозичення в німецькій мові в галузі сільськогосподарської лексики (будівництво домів, садівництво та городництво) / С. Войтович // Матеріали XXI наукової конференції Ужгородського державного університету. Серія філології. – Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1967. – С. 198-203.
8. Войтович С. О wie traurig ist das Leben (О, яке сумне життя) / Духнович О. В. 4-ох т. – Т. 1. – Братіслава: Словац. пед. вид-во. Відділ укр. літ. в Пряшеві, 1968. – 792 с. – Переклад у співавторстві.;
9. Войтович С. Феофан Прокопович. Філософські твори в 3-х тт. – Т. 1. Про риторичне мистецтво. Різні сентенції. – К.: Наукова думка, 1979. – 507 с.; Книжка восьма. Про епідектичну, або прикрашувальну промову. – С. 388-399. – Переклад.
10. Веременич Я. Мікроісторія як проблемне поле соціогуманітарних досліджень / Я. Веременич // Український історичний журнал. – 2010. – № 4. – С. 156-168.
11. Головацький О. О. Степан був фанатичний голубівник / О. Головацький // Севастіян-Степан Войтович – священник і патріот України, педагог і перекладач: Матеріали наукової конференції. Ужгород, 3 грудня 1999 р. – Ужгород: Гражда, 2000. – С. 35-36.
12. Лист Іриней Білика до Богдана Бендзара. «Завжди усміхнений, в постійному русі...» // Севастіян-Степан Войтович – священник і патріот України, педагог і перекладач: Матеріали наукової конференції. Ужгород, 3 грудня 1999 р. – Ужгород: Гражда, 2000. – С. 7-8.
13. Маргітич І. Явний науковець і підпільний священник / І. Маргітич // Севастіян-Степан Войтович – священник і патріот України, педагог і перекладач: Матеріали наукової конференції. Ужгород, 3 грудня 1999 р. – Ужгород: Гражда, 2000. – С. 4-6.
14. Матейко В. Я запам'ятав його у вишиваній сорочці / В. Матейко // Севастіян-Степан Войтович – священник і патріот України, педагог і перекладач: Матеріали наукової конференції. Ужгород, 3 грудня 1999 р. – Ужгород: Гражда, 2000. – С. 34.

15. Мешко І. Перебуваючи поряд з ним / І. Мешко // Севастіян-Степан Войтович – священик і патріот України, педагог і перекладач: Матеріали наукової конференції. Ужгород, 3 грудня 1999 р. – Ужгород: Гражда, 2000. – С. 29-30.
16. Путівник по Східному кодексу. Коментар до кодексу канонів Східних церков. / За ред. Дж. Недунгатта. – Т. І. – Львів: Свічадо, 2008. – 791 с.
17. Рутський В. Правила для монахів ЧС. Василя В. / В. Рутський // Записки Чина Св. Василя Великого. — 1921. — Т. 1. — С. 57-72.
18. Сабов-Штилиха М. Ісповідник христової віри / М. Сабов-Штилиха // Севастіян-Степан Войтович – священик і патріот України, педагог і перекладач: Матеріали наукової конференції. Ужгород, 3 грудня 1999 р. – Ужгород: Гражда, 2000. – С. 9-10.
19. Сірий Є. «Зла не тримаю...» / Є. Сірий // Севастіян-Степан Войтович – священик і патріот України, педагог і перекладач: Матеріали наукової конференції. Ужгород, 3 грудня 1999 р. – Ужгород: Гражда, 2000. – С. 31-33. – С. 33.
20. Ужгородський державний університет. – Отдел кадров. – Личное дело № 291. Войтович Степан Йосифович. – На 35 листах.
21. Шаповал Ю. В. В. Щербицький: особа політика серед обставин часу / Ю. Шаповал // Український історичний журнал. – 2003. – № 1. – С. 118-128.

РЕЗЮМЕ

СЕВАСТЬЯН (СТЕПАН) ВОЙТОВИЧ – МОНАХ И ПРЕПОДАВАТЕЛЬ УЖГУ: ПОПЫТКА МИКРОИСТОРИЧНОГО АНАЛИЗА

Кичера В. В. (Ужгород)

В статті говориться про неординарної особистості монаха-василіанина родом з Тернопольщини, доля якого пов'язана з Ужгородським державним університетом. Пріжде всего о. Севастіян (в світі Степан) Войтович відомий як відмінний знавець латинської мови і педагог. Огляд стосується дослідження вже відомих подій, але з залученням архівних матеріалів і спробою дослідити його індивідуальне світоглядання через світосприйняття, вибір і поступки.

Ключевые слова: мікроісторія, біографія, монах, священник, єпископ, новіціат, ЧСВВ.

SUMMARY

SEBASTIAN (STEPAN) VOITOVICH - MONK AND TEACHER UZHGU: THE ATTEMPT OF THE MIKROISTORY ANALYSIS

V. Kichera (Uzhhorod)

The article refers to a figure unordinary monk, ho was born in Ternopil and whose fate is linked to the Uzhgorod State University. Sebastian (in the world, Stepan) Voitovich is known as a perfect connoisseur of Latin language and a teacher. The essay concern of the known events, but with the assistance of archival materials. The author make an attempt to explore the monk's world through his personal attitude, choices and actions.

Key words: microhistory, biography, monk, priest, bishop, novitiate, OSBM.